

WB003 Waarom doen we zoals we doen?

Opdracht gemaakt door: Inez Loeper

Opdracht: Kuddegedrag en rationele individuele beslissingen

Met deze opdracht ga je een wetenschappelijke theorie in de praktijk toetsen. De bedoeling is dat je uit kunt leggen wat kuddegedrag is en hoe dit in praktijksituaties voorkomt.

Huiswerkopdracht

Naar aanleiding van het artikel 'kuddegedrag in crisistijd' ga je een onderzoekje doen. Het gaat hierbij om de volgende stelling:

".... Het lijkt wel of mensen geen rationele, individuele beslissingen meer nemen en in de ban zijn van een angst die heel de kudde verlamt."

1. Houd een aantal interviews; in de familiekring of bijvoorbeeld in een winkelcentrum. Het is de bedoeling dat je nagaat hoe mensen belangrijke financiële beslissingen nemen. Is men inderdaad in de ban van een angst en raken mensen verlamt?
Formuleer vooraf de vragen die je wil gaan stellen om de bovenstaande stelling op juistheid te testen. Denk voor je interviews aan de volgende vragen:
 - Heeft u in het afgelopen jaar een grote uitgave gedaan (auto/ wasmachine gekocht, op vakantie geweest)?
 - Waarom wel/ niet? En: Hoe kwam u tot uw besluit?
 - Zijn er binnenkort in uw huishouden zaken aan vervanging toe? Zo ja, wanneer gaat u deze vervangen?
 - Zijn er aankopen of uitgaven die u uitstelt? Waarom?
2. Maak een kort verslag van je onderzoekje, waarin je a. de resultaten van de interviews kort weergeeft en b. waarin je aangeeft of de resultaten de stelling al dan niet onderbouwen.

Opdracht 2 Na-apen en eigen verantwoordelijkheid

‘Wat is het risico van elkaar na-apen?’ en ‘waar ligt je eigen verantwoordelijkheid?’. Je gaat deze vragen met een discussie actief onderzoeken.

Opdracht

- Lees het artikel ‘Rijkswaterstaat onderzoekt de gevaren brugspringen’ uit het Parool door (bijlage II).
- Denk na over volgende stelling : ‘Rijkswaterstaat moet ingrijpen om verdere ongelukken te voorkomen’.
- Vijf vrijwilligers gaan zo meteen voor deze stelling pleiten en vijf tegen. Hierbij maakt het niet zoveel uit wat je eigen mening is omtrent dit onderwerp, als je het standpunt maar goed kunt beargumenteren en kunt uitbouwen.

Bijlagen bij opdrachten WB 003 'schermen'

Bijlage I: Menselijk kuddegedrag kan de crisis verergeren

- Dagblad van het Noorden, 11 juni 2009 -

Bioloog Patrick van Veen weet veel van dierengedrag. We kunnen heel wat over onszelf leren via het observeren van apen. Maar in tijden van crisis gedragen mensen zich eerder als een op hol geslagen kudde wildebeesten dan als eigenzinnige apen, concludeert hij in een gepubliceerd essay.

Kuddegedrag was eigenlijk niet iets waar Patrick van Veen veel studie naar gedaan had. "Ik ben meer een apenman", zegt de bioloog, die zichzelf soms omschrijft als 'een strontewijze aap'. Maar toen Nout Wellink, de president van De Nederlandsche Bank, in oktober vorig jaar stelde dat aandeelhouders en rekeninghouders van een aantal banken aan 'kuddegedrag' leden toen ze massaal spaartegoeden weghaalden en aandelen dumpten, was zijn interesse gewekt. Van Veen sloeg weer aan het studeren.

Het klassieke voorbeeld van kuddegedrag is de trek van de gnoes of wildebeesten, een antilopensoort. Ieder jaar trekken ze in een kudde van meer dan een miljoen stuks dwars door de Serengeti-savanne in Tanzania en Kenia; een tocht van ruim 1500 kilometer. Een levensgevaarlijke tocht. "Als een gnoe gevaar bespeurt, bijvoorbeeld een leeuw in het struikgewas, begint hij te rennen voor zijn leven. Alle anderen volgen blindelings en onmiddellijk zonder te weten wat er precies aan de hand is", legt Van Veen uit.

Vorig najaar, toen de kredietcrisis in volle hevigheid uitbrak, vielen ook veel mensen ten prooi aan kuddegedrag. "Rekeninghouders waren bang dat hun bank zou omvallen en begonnen massaal spaarrekeningen leeg te halen. Mede daardoor kwam een bank als Fortis in de problemen. En aandeelhouders dumpten aandelen zonder na te denken, zo leek het", vertelt Van Veen. "In normale tijden zouden er ook kopers op de markt komen om te profiteren, maar niemand durfde nog."

Hij beweert niet dat de crisis is veroorzaakt door kuddegedrag. Integendeel. "De crisis is veroorzaakt door bankiers. Die kun je vergelijken met de alfamannetjes (de sterkste mannetjes, red.) in een groep apen. Ze vertoonden de afgelopen jaren graaigedrag dat je ook ziet bij groepen apen die ineens heel veel appels krijgen aangeboden. Ze grijpen veel meer dan ze redelijkerwijs nodig hebben. Vergelijk het maar met de uit de hand gelopen bonuscultuur in de financiële sector. Daar werden bankierende alfamannetjes beloond voor het nemen van grote risico's. Dat heeft de crisis mede veroorzaakt. Maar kuddegedrag kan de crisis wel verergeren."

De onrust op de financiële markten lijkt wat tot bedaren te zijn gekomen, maar Van Veen ziet ook nu nog vormen van kuddegedrag. "De meeste mensen hebben het financieel niet slechter dan vorig jaar. Toch worden er veel minder auto's en huizen verkocht. Het lijkt wel of mensen geen rationele, individuele beslissingen meer nemen en in de ban zijn van een angst die heel de kudde verlamt."

De traditionele economische wetenschap weet niet echt raad met dit soort massapsychologische factoren die het consumentenvertrouwen beïnvloeden. "Het Centraal Planbureau kwam in eerste instantie met veel te optimistische voorspellingen over de economische groei. Dat kwam mede doordat economen weinig oog hebben voor biologische, sociologische en psychologische factoren die een belangrijke rol spelen bij gedrag in tijden van crisis", zegt Van Veen.

Hij denkt dat economisch herstel pas echt op gang komt als we met zijn allen de kuddegeest en de angst achter ons laten. Daarbij ziet hij een belangrijke rol weggelegd voor politici. "Die moeten weer leiderschap tonen en met een helder verhaal komen. Als ze duidelijk weten te maken dat er geen gevaar meer bestaat voor 'leeuwen in het struikgewas', komt de kudde weer tot rust en gaan we over tot rationeler gedrag en het nemen van meer weloverwogen beslissingen."

'Kuddegedrag in crisistijd; een biologische kijk op menselijk gedrag' van Patrick van Veen is verschenen bij Uitgeverij Business Contact te Amsterdam. ISBN 978 90 470 0263 5

Bijlage II: Rijkswaterstaat onderzoekt gevaren brugspringen

- Parool, 7 augustus 2009-

ARNHEM - Rijkswaterstaat wil op korte termijn geen maatregelen nemen om te voorkomen dat mensen van bruggen springen. Dat zegt een woordvoester van de rijksdienst die grote bruggen over waterwegen beheert, in een reactie op de fatale sprong van een man uit Arnhem woensdagavond.

De man overleed nadat hij van de Nelson Mandela-brug was gesprongen, waarschijnlijk nadat hij daartoe door anderen was uitgedaagd.

Afgelopen maand deden zich in Arnhem, Doesburg en Deventer drie andere springincidenten voor, waarbij een dode viel en een man een klaplong opliep. In alle gevallen zou sprake zijn van 'springen voor de lol'. Op internet zijn tientallen opnames te zien van voornamelijk jongeren die van bruggen springen.

Rijkswaterstaat zegt nog onvoldoende informatie te hebben over de omvang en ernst van het probleem. "Misschien gaat het om een beperkt aantal gevallen. Dat moeten we eerst goed uitzoeken voordat we aan maatregelen gaan denken", aldus de woordvoester. Springen kan het best worden tegengegaan met het plaatsen van hekken of afrasteringen op bruggen, maar dat is volgens Rijkswaterstaat een kostbare kwestie. (GPD)